СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Ч. 168. НЮ ЙОРК і ДЖЕРЗІ СИТІ, середа, 28-го серпня 1946. No. 168. NEW YORK and JERSEY CITY, Wednesday, August 28, 1946. VOL. LIV.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ — ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ — Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, 4-0807 — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 — THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA — FIVE CENTS ELSEWHERE

ПОБІР НОВИХ РЕКРУТІВ ПОЧНЕТЬСЯ НАСТУПНОГО ТИЖНЯ

Двомісячні вакації в поборі нових рекрутів кінчаться біжучого тижня і негайно після Дня Праці почнеться нова бранка. На підставі закона, ухваленого в червні, будуть брати до війська молодь у віці 19—29 літ. На вересень призначений контингент нового рекрута на 25,000 людей. Закон дозволяє відложити військову службу для таких чотирьох категорій: учителів колегій і університетів; робітників при будові домів; робітників у критичних підприємствах; транспортових робітників. Батьки мають право до відложення служби безогляду на заняття. Із учнів лише студенти медицини, дентистики, ветеринарії і остеопатії мають право жадати відложення служби. Молодь, що покінчила 18 літ життя має обовязок реєструватися до побору, одначе її не будуть брати до війська, поки не покінчать 19 літ життя. Теперішній поборовий закон вигасає з днем 31. березня 1947, а опісля може прийти закон в зміненім виді.

ЧОРНИЙ РИНОК НА ВЖИВАНІ АВТА В 14 СТЕЙТАХ

У місцевости Лісвил, у стейті Савт Каролайна, найшли агенти Бюра Адміністрації Цін осередок чорного ринку на вживані авта, який мав розгалуження в 14 стейтах. Арештовано шість торговців, які заробили на перепродажі авт $50,000,000. Вони скуповували старі авта і при перепродажі брали двічи вищу ціну від тої, яку назначив уряд. Кара, передбачена законом за таке переступство виносить один рік тюрми і $5,000 гривни.

УЖИВАЮТЬ РАДАРУ ДО ВІДКРИТТЯ НАФТОВИХ ДЖЕРЕЛ

Стендард Ойл Компані оф Ню Джерзі вислала виправу на море коло островів Багама, щоб там прослідити можливість експльоатувати нові нафтові джерела, які лежать під дном моря. При дослідах вживають радару, оцього славного винаходу, який вчасі війни був помічний при відкриванню віддалі ворожих літаків, кораблів і при стверджуванню положення летунських майданів. Нурці, які спускаються на дно моря при помочи великого дзвона, беруть зі собою радар і стверджують, чи скали на дні моря насичені нафтою. Коли так, тоді пробують там вертіти за нафтою.

ВОЄННІ ПЛОЩІ ПЕРЕЙДУТЬ НА ВЛАСНІСТЬ СТЕЙТІВ

Поля й площі, які за час війни федеральний уряд закупив для різних воєнних цілей, а які після війни показалися непотрібними для уряду, перейдуть безплатно на власність стейтів для виховних і освітних цілей. Таке рішення оприлюднив діючий Генеральний Прокуратор Дж. Гаверд Мек Грат. Досі цими реальностями завідувала Адміністрація Воєнних Маєтків. Вартість площ оцінюють на $13,850,000. Єдину реальність, яка не перейде на власність стейту, а це так зване Громове Поле ч. 1 в Глендейл, у стейті Аризона: приноровлять для вжитку Американського Інституту для Чужинної Торговлі.

ВІДПАДКИ З АТОМОВОГО МАТЕРІЯЛУ ДЛЯ РАТУНКУ ДИТИНИ

Три останні дози з відпадків атомового матеріялу, вживаного при виробі бомби, передала влада шпиталеви в Бостоні, щоб ратувати трилітну дитину від смерти. Дівчинка Дженіс Москел сербнула фосфоровий розчин переповнений радіоактивністю після того, як лікарі переляли в ню свіжу кров, щоб ратувати від смерти з причини недуги нирок. Розчин приготовано в університеті Ілиной. Лікарі кажуть, що аж після трьох тижнів можна буде ствердити, наскільки новий лік поміг дитині.

ТРУДНОЩІ В НАЗНАЧЕННЮ ЦІНИ НА МЯСО

Непорозуміння припинюють оголошення нових цін збоку Адміністрації Цін. Секретаріят рільництва хотів би наложити такі ціни, щоб фармерам оплатилося годувати худобу і продавати її різникам, а не ратуватися продажом на чорний ринок; знову від міських і робітничих організацій напливають протести проти високої підвишки. Офіс Адміністрації Цін заповів, що ціни на мясо будуть настановлені з днем 9. вересня.

Федеральний Суд у Ню Йорку відкинув жалобу власників домів, щоб їм вільно було піднести ціни мешкань на 15% і тому Бюро Адміністрації Цін затримає ціни на комірне такі самі, які були вчасі війни.

ДОКАЗИ ПРИЯЗНИ МІЖ АМЕРИКОЮ Й СОВЄТАМИ

Совєтська амбасада у Вашингтоні оприлюднює у своїм бюлетені, що в Москві відбудуться змагання в грі в шахи між американськими й совєтськими шахістами. Бюлетень каже, що це причиниться до порозуміння між народом совєтським і американським.

Україна не є незалежною державою; чистку переводить Москва—твердить Ню Йорк Таймс

Ню Йорк Таймс, найбільший і найповажніший часопис Злучених Держав, голос якого часто вважається голосом Вашингтону, в своєму виданні з 27. серпня приносить першу редакційну статтю на тему обвинувачень Мануїльського проти Греції. Розглянувши причини і ціль виступу представника совєтської України, які вважає дальшим виявом російського імперіялізму на Балкан та Дарданелі з одного боку, а типовим совєтським тактичним маневром, щоб відтягнути увагу від інших подій з другого, газета аналізує становище самої України в Совєтському Союзі та її теперішню ролю в міжнародній політиці. Редакційна стаття вважає, що чим швидше Мануїльський свої обвинувачення видвигнув і чим швидше будеться їх розглядати, тим краще, бо „обвинувачення (Мануїльського проти Греції) зачіпають одну інтересну і основну проблему". Ню Йорк Таймс твердить: „Хоча Україну прийнято до Обєднаних Держав як члена з правом голосу, то сьогодні є більше сумніву, чим колинебудь, чи ця держава є в стані виконати зобовязання Чартеру Обєднаних Держав. Бо хоча совєтська конституція гарантує їй право входити в безпосередні зносини з закордонними державами та заключати з ними договори і обмінювати дипльоматичних і консулярних представників, то ця сама конституція зберігає спеціяльно для найвищих органів Совєтського Союзу не тільки репрезентацію Союзу в міжнародніх зносинах та заключування і ратифікацію договорів, але також встановлювання ґенеральної процедури в обопільних взаєминах між совєтськими республіками та закордонними державами. Коротко, Україна не є незалежною державою, а тільки субєктом до наказів Москви, як це тепер знова виказує переводжувана Москвою масова чистка її (українського) уряду". Виступ Мануїльського був справді на часі, щоб нарешті відкрити світові очі на положення, але не Греції, тільки самої України.

ЗАРУБІН, ЗВІЛЬНЕНИЙ ВІД ЗАКИДІВ ШПИГУНСТВА В КАНАДІ, ЗАПРОПОНОВАНИЙ НА СОВЄТСЬКОГО ПРЕДСТАВНИКА В ЛОНДОНІ

Совєтський Союз запропонував бувшого свого міністра в Канаді Георгія Зарубіна на свого представника в Англії на місце Фьодора Ґузева, що був іменований заступником совєтського міністра закордонних справ, на місце „вичищеного" Літвінова. Зарубін виїхав з Канади ще в грудні минулого року і проти нього велося слідство у відомій шпигунській афері, але канадський премієр, Мекензі Кінг, після публікації документів в цій справі, заявив, що Зарубін звільнений від закиду участи в шпигунстві. Імя Зарубіна, як кандидата на совєтського амбасадора в Лондоні, зрадив совєтський делегат на Мирову Конференцію в Парижі, бо речник британського міністерства закордонних справ „з причин дипльоматичної чемности" не хотів його виявити. Він тільки заявив, що совєтську пропозицію одержано та що її розглядається.

АМЕРИКАНСЬКІ КОМУНІСТИ ПОМОГЛИ ТІТОВИ НА ДОРОЗІ ДО ДИКТАТУРИ

Теперішній диктатор Югославії, маршал Брозович-Тіто, дістався до влади при допомозі американських комуністів, як про це заговорив конґресмен Джан Ранкін з Мисисипі, голова Комітету для Неамериканських Затій. Деякі нюйорські щоденники розписуються щироко про цю справу і вияснюють подробиці цеї допомоги. Вони твердять, що колишній Злучений Американсько-Еспанський Допомоговий Комітет займався пересиланням фондів для підтримки комуністів у боротьбі проти ґен. Франка в Еспанії. Коли Тіто, який боровся по стороні комуністів, утік до Франції, тоді цей комітет розбився на дві організації, і новий Спільний Комітет для Протифашистівських Утікачів став до праці для підтримки Тіта. Цей комітет поміг йому перебратися до Югославії, повести акцію проти провідника сербських повстанців ґен. Дражі Міхайловіча а потім дати йому відповідну матеріяльну поміч на дорозі до диктатури. Комітет, для замилення очей, приєднав для акції визначних американців, а допомогові гроші вислав на комуністичні цілі. — Бувший президент Гувер у розмові з кореспондентами в Сан Маріно, в Каліфорнії, сказав, що американські фонди через організацію УНРРА йшли на утримання голодного населення в Югославії, а Тіто тимчасом створив армію з 750,000 людей для боротьби проти Аліянтів, замісць ужити людей до праці для відбудови знищеного краю. Тому Гувер радить застановити дальшу висилку допомогових матеріялів, доки в Югославії не буде вільних виборів.

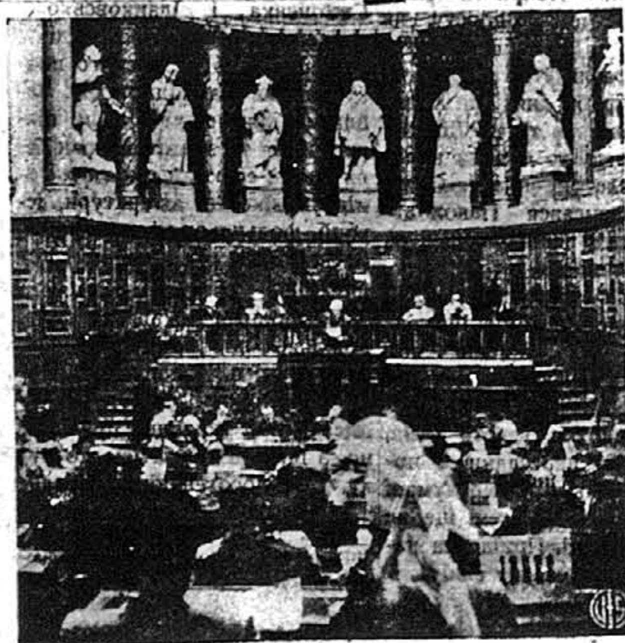
СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ УЧИТЕЛІВ

Після дуже оживленої дискусії на міжнародній конференції учителів, що відбувається в Ендикат, у стейті Ню Йорку, запало рішення заложити всесвітне учительське товариство, хоч не дійшло ще до згоди, як у подробицях це товариство має працювати. Головні труднощі вийшли при обговоренню постанов статута, як перевести вибори до уряду товариства. Справа тому натрапила на труднощі, бо з трицяти країн, які вислали делеґатів на конференцію, кожна хоче мати відповідне число членів управи товариства.

ШПИГИ НЕ ПОВІДОМЛЯЮТЬ АМБАСАДОРА ПРО СВОЮ РОБОТУ:

Свіжо іменований Джордж Н. Зарубін, совєтський амбасадор до Великої Британії, який перед тим був амбасадором до Канади, не знав, що діється в його амбасаді, як це виходить з протоколів слідчої комісії в Отаві, оголошених тепер друком. Берт Андрус вашинґтонський кореспондент газети Ню Йорк Геральд Трибюн, після переглянення цих протоколів стверджує, що Заботін, голова шпигунського бюра в будинку амбасади, мав гострий наказ вести шпигунське діло і нічим не зраджуватися про це перед амбасадором.

На підставі такого правила канадійська Королівська Комісія звільнила совєтського амбасадора від усякої відповідальности за шпигунство, ведене в будинку амбасади.

КАРТИНА З МИРОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ В ПАРИЖІ. — Статуї найбільших французьких політиків, що їх бачимо нагорі, споглядають на представників 21 держав, що зібрались у Парижі в Люксембурзькій Палаті, щоби зачати творити нову епоху в історії людства, замирюючи його, а елімінуючи війну. Покищо мало надії, щоб їм вдалось це осягнути.

НОВІ ВИСТУПИ ЮГОСЛАВІЇ ПРОТИ АМЕРИКИ ТА АНГЛІЇ

Щоб забезпечитись перед дальшими югославськими провокаціями, командування американської армії в Европі рішило, що на лінії Австрія-Італія (Відень-Удіне) курсуватимуть тепер повно озброєні чотиромоторові „літаючі фортеці", а не безборонні транспортні літаки.

З американського урядового боку потверджено, що уряд Югославії виповнив в означеному часі домагання американського ультимату, проте уряд Злучених Держав застеріг собі право дальшої акції в цій справі перед Обєднаними Державами. Але в тому самому часі, як югославський уряд звільнив інтернованих залогу і пасажирів збитого американського літака та пообіцяв похоронити з найвищими військовими почестями погиблих в цьому акциденті американських летунів, югославський міністер інформації виступив знова з обвинуваченнями проти Англії і Америки, закидуючи їм постійне нарушування югославської території в розвідчих цілях. Югославська преса друкує великі статті з тими самими обвинуваченнями. Мосовська „Правда" зі свого боку виступила в обороні югославських провокацій, називаючи американський ультімат „безприкладно імпертінентним".

АВСТРАЛІЯ В ОБОРОНІ ПЕРЕМОЖЕНИХ ДЕРЖАВ

Австралійський представник на Мировій Конференції поширив свою оборону прав малих держав ще й на оборону держав переможених. На засіданні економічної комісії для мирових договорів він домагався, щоби справу відшкодовань оперти на здоровій базі та щоби після підписання договорів ця справа була під постійною контролею окрімої міжсоюзної комісії. Це знова вивело з рівноваги Молотова, а виступ австралійського представника він назвав „загрозою для мира" та для єдности союзників.

СОВЄТИ НЕ МАЮТЬ ЩАСТЯ НА МИРОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

На сенії комісії Мирової Конференції до справ політичних і територіяльних перепало більшістю 9:4 голосів совєтське намагання зачислити Болгарію до т. зв. співвоюючих країн, як це признано Італії. Молотов, що належить до тих, які проєкти договорів виготовляли, був змушений сам голосувати проти своїх сателітів, а югославський представник заявив, що „голосування не йде правим шляхом". Мануїльський не мав щастя в намаганнях відкинути австралійську пропозицію щодо ґарантії повних прав національних та релігійних меншин. Політична і територіяльна комісія повільно продовжувала свої наради щодо проєкту договору з Італією. Югославія домагається від Італії 1,300,000,000 долярів воєнного відшкодовання.

КОНФЕРЕНЦІЯ В СПРАВІ ПАЛЕСТИНИ

Британський уряд вирішив почати в Лондоні дня 9. вересня конференцію в справі Палестини. В Лондоні заявляють, що британський уряд з метою недопустити до розбиття конференції, погодиться на участь в ній та на приїзд до Лондону єрусалимського муфті Гай Амін ель Гусейні та заарештованих свого часу жидівських сіоністичних провідників.

ТУРБОТИ БРИТАНСЬКОГО УРЯДУ

Крім палестинської „болячки" та нерозвязаної проблеми Індії, до власних закордонно-політичних турбот британського уряду належить теж ревізія та відновлення договору з Єгиптом. З Каїро, Єгипет, повідомляють, що підчас святкувань річниці англо-египетського договору з 1936 р., який теоретично закінчив британське панування в Єгипті, та річницю якого обходиться як велике національне свято, цього року перший раз і „через помилку" був приявний теж британський представник. Британсько - египетські переговори над відновленням договору стали на „мертвій точці" і це було причиною одногодинної конференції британського премієра Етлі з його міністром закордонних справ Бевином.

МОСКВА ОБВИНУВАЧУЄ ГОЛЯНДІЮ

Московська „Правда" видвигає обвинувачення проти голяндського уряду, що він, мовляв, не допускає до репатріяції совєтських громадян. Совєти віддставили до Голяндії 36,581 голяндців, а в заміну за них дістали від Голяндії тільки 248 своїх громадян, хоча — як твердить „Правда" — після війни їх було в Голяндії багато тисяч. Совєтський уряд обвинувачує Голяндію, що це вона сама відмовляє совєтських громадян від повороту „на родіну".

КИТАЙСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ ДУМАЮТЬ „АПЕЛЮВАТИ ДО СВІТА"

Ген. Чоу-ен-лай, головний представник китайських большевиків до переговорів, заявив, що китайські комуністи „апелюватимуть до світа", якщо Злучені Держави добровільно не змінять своєї політики в Китаю.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays. Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N.J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Classified Advertising Department, 597—7th Ave., New York 18. N. Y. BRyant 9-0582

ПЕРЕДПЛАТА. Поодинокe число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.	
На рік	$7.00	One year	$7.00
На пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
В Джерзі Сіті і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	$ 5.25	Six months	$5.25
На три місяці	$ 2.75	Three months	$2.75
Число з суботи (з англійською Частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.50	One year	$2.50
На пів року	$1.50	Six months	$1.50

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ЩЕ ПРО ЧЕРВОНИХ АНТИСЕМІТІВ

В Америці ще далі є поважне число лібералів, що хоч дивляться уже критичнішим оком на советський режім, то проте постійно далі повторяють, що в Советах є це добре й похвальне, що там нема антисемітизму, та що уряд розвязав національні питання. Таке повторяє ще досі навіть така людина як пані Елінор Рузвелт, що то тепер побивається в пресі й на терені Обєднаних Держав за ґарантію в усіх краях основних свобід та ставить гідність і свободу людини на першому місці. Як є в Советах з антисемітизмом, про це писалося у нас нераз, між іншим виснено це недавно в статтях „Під облудною маскою оборонців" і „Найжорстокіша тюрма для жидів". Там виказано, що співавтори і співвиконавці злочинів над жидами в останніх десятках літ сидять у Кремлі. Там теж повторено слова жидівського рабіна Шульця, що „це найбільший обман в історії", що „Росія є добра для жидів, що країна Сталіна є раєм для гноблених". Тепер додамо до цього ще дещо.

Жидівський Джойнт Дистрибюшен Коміті, а теж і Інститут оф Джуїш Аферс, обраховують, що вчасі між 1939 і 1941 роком советська влада вивезла до Росії з Польщі коло 600,000 жидів, з яких остали тільки десятки тисяч, що втікають з Советів. Знов нюйорський жидівський „Форветс" питає, що сталося з 300,000 жидами в Басарабії. Басарабський жид, що чудом вирятувався, відповідає на це питання. Він описує, як до Басарабії прийшли советські війська, та зараз посписували всіх сіоністів, рабінів, тощо, а хто не зареєструвався, цього зараз арештували і вивозили на Сибір. В листопаді 1939 року наказала советська влада тисячам жидів пересилитись в глиб Росії, зокрема сіоністам і ортодоксальним жидам. Тільки за три місяці виселили з Басарабії до 60,000 жидів. Як Гітлер пішов проти Сталіна, то занявши Басарабію, застав там з 300,000 жидів уже тільки до 80,000, бо, як пише очевидець, понад 200,000 жидів „вратувала була советська влада своїми примусовими евакуаціями". Та тепер уже відоме, пише далі цей жид, що з тих 200 тисяч „вратованих" остало при життю не більше як 25 тисяч.

Що ж сталося з рештою? — питає цей жид. І відповідає тим жидам в Америці, що походять з Басарабії й мають рідних між тими „вратованими", щоби не жили ілюзіями, що ті люди „вратовані". Думати, що вони вратовані, пише він, було б „самообманом, що рівняється злочинові". Сам він був свідком, як тих жидів ліквідовано, бо був в концентраційних таборах Узбекстану, де сам бачив, як упродовж пять тижнів з 4,000 уміщених там згинуло до 500 дорослих і до 150 дітей, а разом у Советах згинуло в подібний спосіб, на думку цього жида, до пів міліона жидів.

Ось так виглядає у практиці большевицький міт про виелімінування антисемітизму в Советах. Антисемітом і погромщиком є там, як бачимо, сам уряд, Кремль.

УКРАЇНА НА ШАФОТІ

Намісник кремлівського ката в Україні, Микита Хрущев, офіціяльно повідомив про те, що всі бачили і знали: Україна на шафоті і масова екзекуція виконується. Хрущев говорив насамперед про комуністичну партію, бо й вона ще тільки в Советському Союзі до деякої міри числиться; непартійні — це худоба, призначена згори на заріз, якщо їх тяглова сила вже непотрібна, або якнебудь вимикається від тягнення советського воза з точно означеному напрямку. Згідно з повідомленням Хрущева, протягом останнього півтора року „вичищено" в Україні більше половини партійних керівників, а в деяких областях і районах кількість „вичищених" добігає до 90 відсотків. За причину чистки подається „ідеольоґічні ухили", „відроджування українських націолістично-буржуазних" ідей, „прославлювання українського минулого" і т. п. З цього виходить ясно, що чистка в партії охопила виключно український елемент, а що його там в пересічному більше 50 процентів не було, то ясно, що з комуністичної партії власне вичищено все, що мало будьякий звязок з українством, не тільки духово, але теж тільки своїм походженням. На показ залишено ще тільки кількох мануїльських.

Аналіза подій в Україні підчас і, головно, після війни доводить до тих самих висновків, до яких український загал прийшов був уже в перших роках большевизму, яких не легко второпати здоровим глуздом чужинцеві, що не орієнтується в советській дійсності, або заліниви́й, щоб завдати собі труду та їх пізнати, та яких ще не бачать теж деякі нечисленні туполобі земляки, насамперед далеко від батьківщини, що якнебудь попали під вплив чужих кремлівських наймитів, або своїх продажних яничарів, яких сьогодні вже можна почислити на пальцях.

Сьогоднішня, масова чистка в Україні це точне повторення подібної чистки зперед десять років після т. зв. українізації". Тоді і сьогодні безпосередньою причиною чистки була московська провокація, а ціль завжди залишається та сама: повне знищення українського народу, без огляду на його *політичні* переконання, чи партійну приналежність. Справа цілком ясна, бо большевизм — це ж фашизм, скрайній російський націоналізм і його керівники здають собі справу, що від українця годі сподіватись відданости справі фашизму, чи російського націоналізму, якби він до них і не примазувався. Колись, злочини поповнювані над українським народом большевиками можна ще було прикривати „петлюрівщиною", „контрреволюцією", але сьогодні на чолових місцях, та ще й в партії, була вже майже виключно „нова ґенерація", вихована самими ж большевиками. Ці, що служили українській справі безпосередньо, вони не тільки не були в партії, але вже давно і тільки з дуже малими виїмками гризуть землю, та у великій частині навіть не свою, рідну, але чужу і замерзлу сибірську. На місце безпосередньої „петлюрівщини", сьогодні прийшла ідейна „грущівщина" — саме тільки знання, чи визнавання історії своєї батьківщини. За знання російської історії та „прославлювання минулого" російського, росіянам чіпляють медалі, а українців за пошану до свого минулого „чистять" не тільки з партії, але й з лиця землі.

За час „українізації" кинено гасло „національне формою, соціяльне змістом". І найшлося чимало таких, що одітхнули з полекшою та взялись за працю. Українська культура, хоча й гамована „соціяльним змістом", почала розвиватись і цвісти. Поети, письменники, вчені почали рости, як гриби по дощі. Все, що досі давило в собі творчі сили, почало виходити на світло денне і служити свому народові бодай дозволеною „формою", якщо вже не можна було „змістом". Навіть чимало з тих, що неґативно ставились до большевицького „змісту", повірили, що „якось воно уложиться" та поставили себе до розпорядження в „соціялістичному будівництві" в національній формі. Що більше, на цю большевицьку провокацію пішли теж деякі, що були поза засягом большевицького ножа, як напр. Крушельницькі, Чайковський та інші українські вчені, що з Галичини поїхали в советську Україну. Результат цього відомий. Розстріляно, або заслано понад сотню самих тільки письменників і поетів, Крушельницьким і Чайковським скручено голови, заки вони взагалі вспіли ще якийнебудь „ухил" поповнити, а сотні тисяч, якщо не міліони українських робітників культури, студентів, селян і робітників, які виявили, чи тільки могли виявити свою „національну форму" — з них сьогодні залишились ще тільки черепи з большевицькою кулею в спільних могилах.

Друга світова війна показала Москві в Україні багато дечого, що вона здогадувалася і знала. Останні роки війни та безпосередні місяці після неї, Москва використала свою перемогу та загальне протинімецьке наставлення українців і влаштувала нову провокативну „українізацію" в більш закордоню-політичному змислі. Україну проголошено формально незалежною державою, признано їй відповідну ролю московського слуги на міжнародньому терені і за одним разом спечено дві печені: закордоном, підбираючи собі собачо-вірних слуг типу зрадника Мануїльського, Москва каламутить його руками міжнародню політичну воду, компромітуючи заразом добре імя України та спихаючи на неї відповідальність за свої злочини і бешкети в міжнародньому житті. В нутрі країни ця большевицька провокація, як виходить, теж мала свої наслідки. Облуда з „незалежною державою" могла вплинути на наївну українську душу на рідних землях, як і вплинула на деякі нечисленні запоморочені голови закордоном. Твердження, що причиною нової чистки є відроджування ідей Грушевського, говорять виразно в чому діло. Москва провокативно дмухнула „свіжим повітрям" з облудною „самостійною державою" і зараз одним помахом свого катівського серпа відтяла всі ті наївні голови, що, можливо, були виставились на те, щоб цього повітря вдихнути. Бо як довго існує московська сила, так довго всякі, навіть найбільш невинні думки про будьяку свободу для *України*, про будьяке „якось то буде" і про саме тільки рабське, але спокійне життя залишається справді тільки мріями відрізаної голови.

Україна спливає кровю. Якщо вичищено за „націоналістично - буржуазні" українські ідеї більше чим половину партійних керівників, то можна собі уявити, які розміри прийняла чистка серед партійних низів, не говорячи вже про непартійних. Перед зовнішним світом Москва доказує одну правду: в Україні при владі є комуністична партія. Якщо більшість навіть панівної партії є проти існуючого ладу і виразно за ідеями Грушевського — першого президента Української Народньої Республики, яку знищила червона Москва, то висновок ясний: на підставі Атлянтійського Чартеру і чартеру Обєднаних Держав, підписаного теж Советською Росією, *міжнароднім порядком* в Україні треба встановити таку владу, яка відповідала б волі і бажанням українського народу, як одного з головних учасників боротьби проти Німеччини та її сателітів. Чому світ мовчить, чому дозволяє безкарно топтати права, які виборов такими великими жертвами, чому спокійно придивляється, як червоний Гітлер вирізує великий український народ? Світе тихий, краю милий...

Важко гнути спину перед деспотом

Приходиться нераз чути в розмовах: Як це можливе, щоб представники свободолюбних народів так легко гнули спину перед советським деспотом? Таким питанням займається теж Лодвел Дені, паризький кореспондент ґазет синдикату Скрипс-Гаверд.

Дені, переповідаючи свої помічення з голосування на конференції сателітів Москви, а це України, Білоруси, Польщі, Юґославії й Чехословаччини, твердить, що при голосуванню нераз важко приходиться делеґатам цих країн *зорієнтуватися*, чого саме Москва хоче. Коли є час обговорити справу наперед, то при голосуванні делеґатів советського бльоку слідна гармонія. Одначе, коли нераз Молотов змінить своє попереднє становище без порозуміння з сателітами, то вони нераз голосують в протилежному напрямі і виставляють себе на посміховище. Кореспонденти не все сповіщають світ про таке замішання, але бувають і такі випадки і нераз в урядовім протоколі конференції треба записувати голосування советського бльоку відмінно від цього, як воно справді було. Очевидно, це робиться на жадання Советів, як самозрозуміле, для виправлення помилки.

Та одне діло справляти помилку на папері, а інше діло виставляти себе на посміховище при голосуванню. Кореспондент каже, що коли сателітам Москви приходиться сліпо йти за Молотовом, то пізнати на їх лицях замішання. Вони просто стидаються оцього сліпого послуху перед представниками світа, головно перед представниками Західних демократій. Зокрема чехам приходиться це тим важче, що там свобода ще не вигасла, крім цього залицяння Советів до повоєнної Німеччини наповняють чехів жахом. Одначе вони тепер безсилі супроти Москви, яка вживає всіх сателітів як своє оруддя в політичній і дипльоматичній грі, звичайно зі шкодою для сателітів.

Це було вияснення кореспондента про вияви на зверх внутрішніх почувань советських сателітів. Варт одначе довідатися, як справді думають або й говорять теперішні представники *советського* бльоку про своє відношення до Москви. На це нема свідоцтва з розмов, але є показчик з прилюдних промов. Одну таку промову передали американські кореспонденти, а вона може бути зразком, як думають хоч деякі з теперішніх прислужників Москви. Є це промова президента Чехословацької Республики, Едварда Бенеша, виголошена на конґресі чеськословацьких письменників в Празі 19. липня. Колиб промову Бенеша помістити поміж творами давніх латинських або грецьких письменників, то можнаб легко прирівнати її до промов таких промовців старини, як Ціцерон або Демостен. Шкода, що світова преса не звернула належної уваги на цю промову, хоч вона була виголошена майже безпосередньо перед виїздом Бенеша на його конференцію зі Сталіном до Москви. Може Бенеш і мав на увазі, щоб дати Сталінови лекцію про настрій в Чехословацькій Республиці, коли саме за тему промови вибрав собі значіння безмежної свободи. Тому, що в тому часі в Празі настановлено комуніста премієром Чехословаччини, Бенеш остеріг письменників перед „надмірним почитанням держави і його орґанів".

А ще замітніші його вислови про моральну сторону боротьби. „Ці, що змагають до цього, щоб осягнути силою свободу, не мають права присвоювати собі самим свободи. Коли політична свобода стане загрозою сама для себе, тоді можна її обмежити лише до деяких границь і на якийсь час" — казав Бенеш. Потім ужив таких замітних порівнань: ніяке мистецтво не може існувати без свободи і воно не зможе осягнути своїх цілей без можливости свобідного вияву. Послідовно, література й мистецтво є заборолами нетикальности людської свободи. Письменник мусить бути передусім безсторонним-обєктивним у своїх поглядах, інакше він не буде всилі сповнити своє завдання, а це підтримати моральну боротьбу в самім людськім суспільстві.

„Письменник може належати до якоїсь партії, як і інший громадянин, одначе він не сміє забувати, що його завданням в прилюдному життю є стояти понад усі партії. Я відкидаю чисто політичне поняття демократії. Демократію я розумію як систему в економічному й суспільному значінню. В цьому значінню демократія в теперішніх часах є високо революційна. Одначе я противний тому, щоб у політиці *обожати* державу і її орґани. Ні *держава* ні суспільність не є і не можуть бути свого роду святощамифетишом, щоб стати паном над людиною. Конечним є, щоб у політиці, а зокрема в політичній термінольоґії, уживати більше ясности й точности. Війна й полідична боротьба перед і після війни принесли замішання у таких словах, як „демократія", „свобода", „людяність", „революція", „єдність", „реакція", „політична партія" й інших. Коли ви хочете, щоб прилюдне життя було вітвертою книгою і понад рівень, прояcніть оці неточні і невистарчальні розуміння" — оце дослівний уступ промови Бенеша.

Після оцього зазиву, зверненого на адресу письменників, Бенеш пригадав на минувшину чехів, які боролися за свободу й за демократію і під впливом його промови перейшла резолюція на зїзді письменників, щоб вони „стали по стороні всіх демократичних сил на цілому світі".

Отсі погляди Бенеша не були б нічим новим і особливим, важні вони з цього боку, що висказані людиною, яка від довгого часу іде у всьому сліпо за Кремлем і приймає насліпо все, що апробоване Сталіном. Тепер зі слів Бенеша можна б вносити, що Москва вже добре далась в знаки Чехословаччині, та що чехи трохи протверезіли і зачинають звертатись на захід. Чи так воно є в дійсності, важко сказати, але що ще будуть шукати ратунку на заході, щоби позбутись опіки „дядька з Москви", це певне.

ОЛ. ЛУГОВИЙ

Права автора застерігається.

БУРЕВІЙ

Повість з часів Революції в Росії і Східній Україні в 3-х частинах.

(Другий том трильоґії „ОГНЕМ І КРОВЮ").

ПЕРША ЧАСТИНА

35)

Поволоцький коротко переповів, про що говорив Королів, про критику пляну штабскапітаном. Михновський заговорив вислухавши:

— Ті наші батьки, ваше пр-во, ніяк вище свого культурництва не можуть підскочити. Часи настали такі догідні, що влада сама їм в руки лізе, а вони вперлися і ні руш!... Прогавимо цю нагоду. — хто знає, може знову на сотки літ блаженних сном засне́мо! Ніяк не можемо дійти до згоди, не усвідомимо собі ясної мети...

— Чогож ясніше? — перебив Паволоцький. — Поставити за мету самостійність України і до неї змагати!

— Думаєте? Але з ким до тої мети змагати?... — підвищив тон Михновський.

— Зневірюватися, покищо нема причини. Цеж щойно початки, перші дні волі! Дайте українцям часу протерти заспані очи, почухатися, з жінками порадитися! Поволі розгойдаються, не клопочіться!...

— От, як би ваше превосходительство зісталися в Києві! Багато живіше пішлаб праця!

— Радий би, але не можу. Зрештою, по моєму, Київ не так важний! Бо й що таке Київ? Сотки тисяч жидівства, москвинів, греків, німців, поляків, навіть вірмен і жмінка українців! Фактично, Київ не наш! В усамостійненні України більшу вагу матиме провінція, фронт! Не річ було перевести революцію в Парижі, а що сказала Вандея, Бретонь, Прованcаль?... Пішли на революцію збройним походом, щоб привернути реакцію. Важне підготовити до подій край, а столиця піда за провінціями, як не добровільно, то з примусу. Тимто я вважаю, що моя присутність в частинах дивізії, в якій служу, буде для України корисніша.

Нові знайомі розпрощалися й розійшлися, — Михновський у салю, сваритися з „батьками". Паволоцький у місто. В Києві довше задержуватися не мав потреби, праця і без його йтиме. Він приналежний до фронту, з фронтовиками зжився, місце його там. Не дозволяла й дисципліна самовільно продовжувати речинець командировки в запілля. Прощаючися знов з Києвом надумав відвідати ґенерала Ходоровича. Цікавився особою командуючого військами округу, знов же, відвідати старшого ранґою ґенерала вимаагла військова етика. Попри те думав з Ходоровичем попросту, як українець з українцем, поговорити, засягнути порад на пекучі потреби дня. Але Ходорович виїхав не то на Лівобережжа, не то до Ставки нового Верховного, ґенерала Олексіїва. Розписався Паволоцький у книжці відвідувачів і на тому закінчилося.

Бажалося заскочити бодай на день-два до дому, ще раз проїхатися залізницею під двома замислуватими кутами. Бо хоч з Києва до дому близенько, і сотки верств нема, але зате дві пересадки, а потому ще кіньми. Передумав: він від минувшої осени ще не був у відпустці. Приїде на пару тижнів на весняну сівбу...

На відізді побував у книгарнях Київської Старини, Часу, Літературно-Наукового Вістника й Криниці. Забрав по примірнику всього, на що книгарні були багаті. Набутком не задоволений, обійшов російські книгарці Череповського, Самоненка і Ідзиковського, переглянув українські відділи, вибрав все, що для свого полку вважав за відповідне. Заплатив книгарням більше півтисячі, за те збагатив полк біля двома сотками солідних томів української літератури, історії, фолькльору і етноґрафії. Ввечері їхав уже в напрямі Коростеня...

На фронті, тижнів за два, довідався про події в Києві, звичайно, з часописів. „Последнія Новости" І. Пугачева[23]) писали про українців прихильно, з щирою симпатією до руху. Чорносотенний „Київлянин" подавав вістки чемно і холодно, виключно з журналістичної етики. Ліберальна „Київська Мисль" Куґеля з неприхованою *злобою*, висміюваннями, наявним натяганням фактів у некорисний для українців бік. На свій часопис українці ще все не здобулися! „Київська Мисль" особливо насміхалася з повернувшого з заслання, десь з Казані, професора Михайла Грушевського. Тому в подорожі притрапилася подія: в ночі загорівся ваґон, згоріло все убрання професора, навіть черевики. В Київ він приїхав в одному спідньому шматті. Українці-вояки подарували йому шинелю, вояцькі черевики й зимову шапку і в такому вигляді майбутній голова України дістався до свого шістьповерхового осібняку.

(Дальше буде).

[23]) І. Пугач ростріляний у січні 1918 року за влади Муравева-Коцюбинського.

ЩО ПИШУТЬ?

ВІСТІ ВІД УКРАЇНЦІВ З ШАНГАЮ КИТАЙ.

Смерть д-ра М. Мілька.

Неждано, дня 5. липня, у шпиталі Да-Фа у Шангаї помер після короткої хворости український патріот та громадсько-політичний діяч, д-р Михайло Мілько, в 42 році життя.

Покійний походив з української родини, що багато років тому приїхали з Чернигівщини на працю Хінської Залізниці у Харбіні. Манджурія. Після закінчення української гімназії у Харбіні покійний виїхав у 1921 р. до Европи для закінчення освіти, де студіював спочатку у берлінському університеті та потім склав докторат з ділянки політичних наук. Він приймав активну участь у працях організацій українських студентів та був учасником кількох студентських зїздів та Українського Наукового Зїзду у Празі.

До Харбіну приїхав у 1933 році, де впродовж років приймав активну участь в українських організаціях та співпрацював у часопису „Манджурський Вісник". В 1937 році переїхав на життя спочатку до Тінтзіну а потім у Шангай. Тут в 1942-1944 роках видавав український часопис двотижневик „Український Голос", що виходив нерегулярно та був припинений з цензурних та технічних причин.

Останні події в Україні покійний переживав дуже сильно й не міг знайти ради, що й привело його до ослаблення життєвих сил.

Поховано його 6. липня. По покійнім залишилася дружина, що вчилася у Українськім Педагогічнім Інституті у Празі, з донькою та сином Тарасом. На жалібній відправі були близькі другі та члени Українського Комітету у Шангаю. Службу відправив о. Модест, український чернець з Києва.

На допомогу скитальцям в Европі.

Шангайські укрїанці зібралися у неділю 26. травня б. р., у мешканні Громади на панахиду по блаженній памяти Головнім Отамані С. Петлюрі та Полковнику Є. Коновальцеві. Панахиду відправив шангайський епископ Іван в асисті о. Модеста та діякона Задорожного. Співав мішаний хор з присутніх.

Після панахиди сказав слово епископ Іван, благословивши зібраних. Він був присутній теж і на чайнім приняттю.

З докладом виступив п. Г. Джура. Потім перевели серед присутніх збірку на скитальців у Европі, що дала більш як сто тисяч місцевих долярів.

15. червня зібралися українці у мешканні Громади на спеціяльну вечірку, щоби зібрати допомогу для скитальців та інші потреби.

Жіноцтво громади подбало про добре оформлення господарської частини, а окремий гурток підготовив концертову частину та льотерію. Зібралося чимало гостей, які зі щирим серцем відгукнулися на заклик Управи Комітету та складали у різних формах свої пожертви, так, що загальна сума досягла зі збіркою на нахиді до 700,0000 місцевих дол., що рівняється приблизно 350 американських долярів.

У неділю 30 червня Комітет скликав окремі сходини учасників вечірки, повідомив про результати збірки та проголосив, що такі збірки будуть переводитися й далі, щоб зібрати більше грошей на благодійні цілі. На внесення одного з присутніх рішено вислати перші 200 долярів для одної української дитини, яку українці в Америці зможуть привести з Европи до себе. Крім того зібрані на цих сходинах зголосили ще одну нову пожертву, що виносила 110 ам. долярів, які то гроші вже зложені. Ця сума 110 дол. є початком на спровадження до Америки другої української дитини. Тепер ще треба перемогти трудноші, як ті гроші переслати до Злученого У. А. Допомогового Комітету у Філядельфії, але маємо надію, що це вдасться зробити в найближчому часі.

—o—

ПИШЕ: „НЕ ПОЛІТИК, А ЗВИЧАЙНИЙ ХЛОП З СЕЛА".

Громадянин О. Я. надіслав нам листа, якого одержав від одного з українських, вояків-скитальців, в якому цей доносить про його рідню та знакомих, а далі пише таке:

„...Знаєте, яке було життя... за катів-німців, котрі загарбали цілий світ та старались знищити весь український нарід і опанувати цілу Україну. Та це їм не вдалося! Але на їх місце прийшов такий самий кат, червоний Сталін та його посіпаки - комуністи і НКВД. Пють українську кров. живцем заганяють людей до гробу. а з жінок скидають жіночу честь. Малих нехрещених дітей беруть до своїх закладів та виховують з них намісників НКВД та Сталіна. От таке добро, яким живе наша Матір-Україна, ллється там кров нашого брата - українця. Ох Боже зглянься на нашу Неньку Украйну та на її синів і дочок. За що ми так страдаємо, за що нас так караєш?

„За що я сиджу тут у таборах уже півтора року і довкруги себе тільки дроти бачу... Мені доперва тільки 20 років. ніби цвіт життя, щастя... Та мої думки звернені куди інде, в рідні сторони, до українського народу... Не думайте, що я може якийсь політик. Ні, я не політик, я звичайний хлоп зі села, чорноробочий, але українець з українською душею, котру вигодувала мама-українка своїми грудьми, а викупала слізми.. Я не сам, нас таких є тут 10 тисяч. У всіх нас один дух, за „Вільну Україну", і одна надія, що воскресне Україна, як Христос воскрес".

На мовні теми

Рід слів в українській мові

1. Повстання родів у мові.

Рід слів в українській мові, як і в багатьох мовах світу, буває чоловічий, жіночий і ніякий (середній). На початку існували тільки два роди, як то й природно: чоловічий і жіночий, що й досі позосталося в деяких мовах світу, напр. у мові французькій, що т. зв. середнього роду не знає. Але з бігом часу те, що позосталося поза цими двома головними родами, коли рід ясно не окреслювався, створило рід ніякий (невтрум, невтральний; назва „середній" зовсім невдала).

Витворення розуміння родів у мові йшло довгими віками, а може й тисячеліттями, аж поки не прибрало своєї сучасної форми. Витворення це йшло різними дорогами, підпадало всяким впливам, а тому в питаннях роду слів маємо багато непевного й несталого. Роди в мові ведуть між собою неустанну боротьбу, процес їх витворення та перетворення ніколи не спиняється, а тому питання роду в мові, особливо в мові літературній, завжди живе й своєчасне. Скажемо, в нашій українській мові процес розвою родів у мові якраз у повному розквіті тепер, коли створюється наша стала літературна мова. Кожний культурний народ у світі прагне виробити собі одну літературну мову, і в ній затвердити назавжди сталі форми роду слів. Так зване багатство мови виявляється в багатстві його словника, в багатстві семантики слів, в виробленості їх синонімічного значення, в багатстві й виробленості стилістики. Але багатство на хитання в мові, як це ще часте в нас, це вказує не на багатство мови, але на невиробленість її літературних форм, і тільки.

Велике число подвійних форм і їх хитання, — це вбогість культури мови, а не її багатство. Особливо сильно це кидається в вічі при навчанні української мови чужинців, — чужинець хоче вчитися тільки літературної мови, а в ній бачити усталені, міцні форми, а не те, що „можна так і так".

Український народ займає величезну географічну територію, і в різних землях підпадає різним впливам і своїм, і сусідським, а тому й витворив по різних місцевостях багато всяких подвійних і потрійних форм, які тільки утруднюють розвій літературної мови, бо мова прагне до єдности форм, а не до їх побільшення, не до їх хитання.

Усе це ми дуже ясно бачимо особливо в питанні розвою роду слів у нашій мові: тут дуже багато ще подвійних форм, хоч Київська Академія Наук у 1928-1929 роках, коли вона працювала ще вільно, зробила вже багато для одности їх. Але Наукові Академії підводять підсумки тільки того, що справді існує, тому ми самі обов'язані прагнути до сталости в своїй літературній мові.

У цій своїй популярній статті я коротко й приступно розповім про всі питання роду слів у нашій мові, т. зв. граматичного роду, але розповідаю головно зпрактичною метою: щоб дати читачеві змогу писати й у поточній своїй мові вживати правильних літературних форм. Практичність — головна мета всіх моїх заміток, які я подаю тепер про нашу літературну мову.

Рід слів у нас часто плутають навіть письменники. Скажемо, в одній книжці читаю: Велич обхопив її, а через пару сторінок: Це була велич, і т. ін. Цебто слово велич вживається раз чоловічого роду, а раз жіночого. Рід слів у нас сильно плутають, бо не вчаться своєї мови, а без навчання ніхто літературної мови знати не буде.

2. Як розпізнаємо рід слів.

Рід слів в українській мові, як і в інших мовах, розпізнається двояко: 1. за значенням слова, або 2. за його закінченням. Слова, що визначають особи, чи живі істоти, легко розпізнаються за природними родами: батько, воєвода, тесть, син, зять — це слова з природи чоловічого роду; мати, доня, сваха, дівчина — це слова жіночого роду. З бігом часу все живе молоде й недоросле віднесене було в мові до неозначеного, невтрального роду, цебто до роду т. зв. ніякого, чи середнього, й отримало закінчіння **-я** (це вдавнину був звук носовий, а по шиплячих звуках пізніше стало **-а**): порося, теля, лоша, курча, дівча, хлопча.

Розпізнання роду в назвах осіб чи живих істот завжди зовсім легке й до плутанини ніколи не веде, бо це розпізнання бачимо наочно.

Але там, де розпізнання роду живої істоти не кидалося відразу назверхньо в очі, творилися форми байдужі: чоловічого чи жіночого роду. Це бачимо в назвах птахів, звірин й т. ін.: соловей, горобець, голуб, одуд, ластівка, сова, сорока, зозуля, муха, комар, кінь, щур, миша, й т. ін., хоч тут одним словом покривається обидва роди. Але нерідко чоловік хоче й тут установити ясні роди, а тому повстають форми: голуб - голубка, ворон - ворона, лебідь - лебідка, й т. ін., тому маємо й птах і птаха.

Звичайно в зазначенних роду живих істот, як я сказав вище, мова клопоту не має, й кожна людина легко в цьому освоюється, бо тут рід природний, і самі очі й уші наші скажуть нам про рід.

Але великий клопіт у мові справляють нам назви речей та розумінь неживих, — роду істотного, природного вони не мають, але думка людська потягла їх за назвами істот живих, і також надала їм людський рід. Первісна людина все зо свого довкілля одухотворяла, на все дивилася, як на живе, тому й назви речей, з нашого теперішнього погляду ніби неживі, прибрали собі роду, ніби як особи живі, чи то чоловічого: дім, дуб, хліб, гай, чи то жіночого: хата, вода, земля, а в кінці й ніякого: небо, поле, горня. Розподіл назов нежвих речей по родах тягнувся тисячеліття в нашій мові, аж покіль прибрав сучасну свою форму, добре нам відому з писаних памяток ще з X-го віку по Христі.

І з бігом віків витворилися такі головні родові закінчення в словах, що визначали неживі речі чи поняття: 1. Чоловічого роду — слова, що закінчуються на тверду приголосну (без **ь** на кінці): хліб, дім, град, стіл, овес, віз, віл, ніс і т. ін. 2. Коли ж слово кінчалося на м'яку приголосну, цебто на **-ь**, або на **-а**, **-я**, то воно стало жіночого роду: тінь, печаль, сіль, вода, голова, рука, земля, рілля. 3. Слова на **-о**, **-е** (**є**) і на **-я** носове стали ніякого (невтрального) роду: село, долото, поле, плім'я, порося, лоша.

Витворення роду в словах неживих пішло цілком за словами живих осіб та істот, цебто наслідувало їх. Воно творилося довгими століттями, а сам процес творення не покінчився ще й тепер, і ми таки плутаємо рід цих слів і нерідко вживаємо їх, як двородові, тоді як цього в істоті речі не може бути, бо слова не гермафродити.

Правдивий рід слів мають тільки т. зв. іменники, цебто ті слова, що визначають назву істот чи речей. Але інші змінні частини мови: прикметники, числівники, займенники й дієприкметники мусять конче згоджувати „своє" закінчення згідно з родом того іменника, до якого стосуються: кожен син, кожна дочка, кожне поле. І в цій згоді слів, у їх паруванні й полягає найбільша трудність, і власне для цього ми й повинні знати роди йменників слів. Слова в мові живуть парами, і якого роду іменник, конче такого роду мусить бути й його пара. І в цьому ми робимо найбільше помилок, коли добре не знаємо роду слів, кажемо: Довгий путь, Тяжка Сибір, а треба Довга путь, Тяжкий Сибір.

3. Рід слів з -ь на кінці.

Але не всі слова на **-ь** вже з давними були словами жіночого роду, багато їх, з тих чи інших причин, стали словами чоловічого роду з найдавнішого часу, напр.: кінь, огонь, камінь і т. ін. Таким чином слова на м'яку приголосну, цебто на -ь, з маловідомих нам причин, стали розподілятися поміж двома родами: чоловічим і жіночим (але ніколи ніяким), а це відразу викликало часте попутання їхнього роду, що бачимо вже в наших пам'ятках XI-го віку. Крім цього, це відразу викликало помітну боротьбу родів, що в мові запекло ведеться аж до теперішнього часу, і, певне, не скоро ще покінчиться.

Треба тут зазначити, що в мові завжди сильно діє закон аналогії, закон уподібнення, і він творить часті виключення від усталених правил у мові. Коли людина добре знає, що, скажемо, слово кінь чоловічого роду, то тягне до цього роду й слово тінь, якщо твердо не знає його роду. Закон аналогії спочатку викликає хитання й боротьбу в мові, а вкінці таки допроваджує до сталих форм. В питаннях роду слів закон цей діє постійно й сильно, і ми несвідомо завжди ним користуємось.

Зазначу ще тут, що сусідні до української мови, мови російська та польська, мали свою, трохи відмінну долю в розвої слів, і часто мали ті самі слова вже іншого роду. Мови ці були з мовою українською в віковому живому контакті, в частих зносинах, а це викликувало обопільні впливи й збільшувало хитання роду. Тут діяв закон обопільного впливу сусідніх мов. Скажемо, хто не твердо знає мову російську чи польську, то, пробуючи говорити цими мовами, завжди переносить туди рід слів своєї мови, бо вони в своїй більшості однакові. І навпаки: люди з добрим знанням мови польської чи російської переносять рід цих мов до мови української, коли не знають її основно. Так повстають у мові несвідомі впливи.

В питаннях роду слів особливої уваги заслуговують слова на шиплячу **ж, ч, ш, щ**, на кінці, що вдавнину були звуками м'якими. В більшості своїй у глибокій давнині вони були словами жіночого роду: здобичь, ложь, пещь (піч), нощь (ніч), річь (річ), вошь (воша) й т. ін. Але частина слів з таким же закінченням пішла й до роду чоловічого: ключ, овоч, ківш, борщ. Звуки **ж, ч, ш, щ** з бігом віків ствердли на кінці слів, а це їх рішуче потягло до роду чоловічого, й збільшило попутання та підсилило боротьбу родів.

Так само звуки **б, п, в** вдавнину на кінці слова також могли бути м'якими, а слова такі були, звичайно, роду жіночого: голубь, степь, поступь. З бігом часу ці **б, в, п** зовсім ствердли в нашій мові, а тому слова з ними на кінці поволі перейшли до роду чоловічого: голуб, степ, поступ.

Взагалі, в історії життя слів української мови виразно помічається закон отвердіння закінчення, а це потягло їх з роду жіночого до чоловічого. Закон отвердіння наконечних приголосних слова надзвичайно сильний і послідовний у мовах південно-слов'янських, — болгарській, сербській та словінській, у нашій мові він був значно менший, але проте зробив багато виломів у питаннях мови, а особливо роду слів. Напр., оці слова вдавнину були в нашій мові з м'якими закінченнями і жіночого роду: голубь, степь, пиль, поступь, соблазнь, корь, продажь, літопись, Сибірь і т. ін., але з бігом часу закінчення цих слів зовсім ствердло, і тому вони перейшли в рід чоловічий: голуб, поступ, соблазн, кір, продаж, літопис, Сибір і т. ін.

В справах української літературної мови і українського літературного правопису охоче даватиму всі потрібні вияснення чи то в особистім листуванні, чи то на сторінках нашої преси, хто тільки звернеться до мене. Прошу писати на адресу: Lausanne, „Bethanie", Suisse.

Я радий буду послужити всій українській пресі без огляду на її партійні чи релігійні переконання. Тому й прошу нашу пресу передруковувати ці мої статті.

Д-р Іларіон (Огієнко).

Олександер Білосвіт.

ТАЄМНИЦЯ РОЖЕВИХ КВІТІВ

2)

Я остовпів. — Тим гірше, для тебе, мій друже, — подумав я. — Багато мріяти — шкідливо. Пане мрійнику! Передайте вашу дорогоцінну істоту іншим. Мерщій одягніть капелюх і швидше додому. У вашому розпорядженні залишилось пять хвилин, після чого настане поліційна година.

Боже мій! А моя мрія, моя біла мрія — так я називав у думках своє перебіжне щастя — знялась угору, як играв білих лебедів, проказала мені на прощання слова ніжного кохання й полетіла у казкову країну, про яку я все своє життя марив.

— Мамо, це ти? — Знову продзвенів голос, і двері широко відчинились. Я несміливо ступив уперед у смугу приглушеного маскувального світла, що падало з передпокою і освітлювало падаючі сніжинки. — Боже мій! Мамо, що це значить? — І дівчина кинулася до мене, до жінки, що я її обережно тримав на руках.

— Заспокойтесь, панно, з вашою мамою нічого страшного не трапилось.

— Так, так, Одарко, пан каже правду, — тихо докинула вона.

Спочатку я зачекав, коли панна Одарка зачинить вхідні двері, а потім слідом за нею ввійшов у яскраво освітлену вітальну. Одним поглядом побачив усе і, не питаючи нікого, попрямував до канапи, куди обережно посадив матір юної дівчини, що нас зустріла. Вдвох з Одаркою ми почали звільняти пані Христю (я тільки тепер запитав, як її звуть) від верхнього одягу — плаща, шапочки. І я побачив дивної краси ще молоду жінку.

Де я її раніше зустрічав. Я почав згадувати людей і зустрічі. Та вона завжди мешкала у Львові, а я раніше ніколи тут не бував. Вже потім, ранком другого дня, коли я з розбитим серцем покинув назавжди їхній дім, в якому так багато пережив за ніч — тільки тоді я згадав, де я її бачив.

Памятаєте ви портрет нашого поета-мистця, Михайла Жука, — портрет артистки У., виконаний силуетною композицією. Рух голови, шиї і вперед простягнуті долоні рук створювали там домінант інтимного, чудесного. З допомогою туші й акварелі Михайло Жук створив мистецький шедевр незвичайного психольогічного малюнку, в якому розкривається цілий світ тонких відчуттів. І все це подається на фоні орнаменту — степу, колосків пшениці й моря — безкрайного, що розкинулося широко аж до самого обрію, а в небі — хмарки, що пливуть, і чи то лебеді, чи то чайки, а може й журавлі, що відлітають. Два заходячі сонця, символічні і величезні, як казкові міражі, сяють над степом, над морем і над жінкою з назад відкинутою головою, з багатообіцяючою пристрастю на обличчі і в напіввідкритих очах і з простягнутими долонями рук, жестом, в якому було стільки благання про щастя.

Я бачив перед собою матір і доньку. В повному розквіті краси й принадности жінку і юну, як раніше квітка, дівчину.

До першої мене вабила інтимна близькість, що нас своїм чаром уже обгорнула, а до Одарки — захоплення чудесним створінням божественної природи. Розгублено дивився я на обох жінок і думав сумну думу: я тепер безпритульний мандрівник, який живе сьогоднішнім днем. І що ці дві жінки, які випромінюють тепло і затишок, для мене далекі, що тільки випадкова зустріч зеднала нас і, що завтра я знову буду самітний у своїй кімнаті на околиці великого міста.

Одарка в цей час зняла з матері черевики, панчохи, оглянула пошкоджену ногу. Там, де був вивих, вона приклала холодний компрес, щоб цим запобігти запаленню, а ранком буде викликаний лікар, який вже й подасть грунтовну допомогу.

Пані Христя не могла ні ходити, ні пересуватися, а втім говорила, що почуває себе добре, заспокоювала розхвильовану Одарку.

— Все це дрібниця, і до весілля загоїться.

— До якого весілля? — здивувався я.

— То я пожартувала, — відповіла пані Христя.

Одарка розсміялася, але потім якось пильно почала приглядатись до мене, нібито в чомусь підозріваючи. Про це я потім від неї самої довідався.

Коли Одарка, виходячи, то в кухню, то в передпокій, залишала нас віч-на-віч, пані Христя була задумлива і замріяно дивилась уперед, нібито нікого не бачила. Вона була із своїми думками. А потім раптом, начебто відганяючи якусь одну гадку, що непокоїла її, мило посміхаючись, розпитувала мене про рідне місто, що я його кинув, подаючись на захід, запитала, хто така Леся із Букарешту, з якою я листуюся і якій я присвятив новелю. Вона просила говорити щиру правду. В присутності Одарки пані Христя спрямувала нашу розмову на інше. Питала, якого письменника найбільше я люблю. А вона любить поезію, — і тут же з великим почуттям продеклямувала ліричний вірш Олеся „Айстри".

(Дальше буде).

LEARN SAFETY IN CROWDED BOATS

STUDENTS at the American Red Cross aquatic school at Camp Carolina, Brevard, N. C., learn to make a "disaster" catamaran by lashing three boats together. On boards placed across the gunwales, 52 people may be carried instead of the normal complement of six to a boat. (American Red Cross Photo)

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

З похорону на гуманітарні цілі.

12. серпня б. р. нюйорська українська громада похоронила ще одного свого члена, пок. Івана Олійника, родом з села Грушатичі пов. Бібрка. З. У. Він прожив усього 57 років. Оставив покійний дружину Катерину вдовою, брата Василя і багато кревних та приятелів в жалобі. Дітей в них не було.

За життя належав покійний з дружиною до парохії св. Юрія, Укр. Відділу Червоного Хреста, Укр. Гуманітарного Т-ва, Централі й інших товариств. Все були вони щедрими у відношенню до різних народних та гуманітарних справ. І тому не диво, що в похороні Івана Олійника взяло участь поважне число людей. Після похорону зійшлися кревні і приятелі покійного до домівки Укр. Гуманіт. Т-ва при 423 Іст 9-та вул. в Ню Йорку. де для вшанування його памяти, на зазив його земляка гром. Андрія Басараби з Байону, присутні зложили 55 дол. на гуманітарні цілі. З того 30 долярів вислано до Злуч. Укр. Амер. Допомогового Комітету в Філядельфії на поміч нашим скитальцям, а решту віддано Укр. Гуманітарному Т-ву і Сестрицтву Апостольства Молитви, яких члени приготовляють пакунки з діточою одежею для українських сиріток на вигнанню. Ці пакунки вишлеться на руки Владики Івана Бучка в Римі.

По $5 зложили: вдова К. Олійник, брат В. Олійник, Я. Грицьків і П. Чопик; Т. Чопик $3; по $2: А. Перетятко, А. Басараб і Г. Бабій, а по $1: П. Чопик, М. Чопик, А. Кручак, К. Джорджія, А. Мельничук, З. Басараб, М. Мельник, М. Палій, М. Фіонович, К. Пущкар, А. Стегницька, А. Федорик, В. Турчин, Н. Кука, Я. Агрес, М. Могила, К. Шолок, Т. Гуль, М. Грабар, Я. Хитрин, Н. Чапко, Ф. Стрілець, А. Ожеховська, А. Віщук, В. Демидас, і М. Барбарич.

Жалобою і смутком прибита вдова Катерина Олійник складає щиру подяку всім кревним, приятелям та організаціям за вінки й цвіти і за відання. її дорогому мужові останньої прислуги, відпроваджуючи його тлінні останки на вічний відпочинок.

К. Джорджія.

АМСТЕРДАМ, Н. Й.

Збірка на допомогу жертвам війни.

Жертвували: М. Мельничук $15.50; В. Труфин $5; по $2: В. Папура, І. Макаровський, Д. Митолінський, Ю. Вартона, І. Бабак, Т. Сюрко, Ю. Грицай, Сайсик, С. Коніцький, Н. Вільчинський, А. Михальчишин, В. Михалюк, О. Базарніцький; по $1: С. Цюпка, М. Тарнавський, Т. Чучман, Р. Корінкевич, Е. Федишин, А. Квас, М. Кожух, К. Ференц, Г. Медвідь, М. Гулягровський, І. Петльований, М. Іващишин, В. Петришин. Разом $59.50. — Гроші вислано до Комітету в Філядельфії. Остає в касі $2; збірка продовжується.

Сестрицтво Н. З. П. Діви Марії жертвувало з каси $100 на кошта спровадження українських сиріт і ці гроші вислано до Комітету Допомогового. Разом вислано до Зл. У. А. Д. К. в Філядельфії $157.50.

Т. Сюрко, касієр.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 17. серпня 1946 року помер у 57. році життя

ПЕТРО ГРИГОРАК

Покійний походив з села Кобаки, Косівського повіту. Покінчив гімназію в Коломиї. До Америки приїхав у 1910 р. Полишив жену і троє дорослих дітей, та двох братів. Покійний інтересувався народними справами і, хоч тяжко був хорий, то ще пожертвував $100.00 Допомоговому Комітетові.

Похорон відправив шкільний товариш покійного, о. Весоловський, парох укр. прав. церкви при 14-тій вул. в Ню Йорку.

Вічна Йому память! (гг.)

ДИВНІ НОВИНИ

Чому людина довго прожила.

У Брандфорді, в стейті Конетикат, наняли перед вісімдесяти роками сімнадцятьлітнього Лестера Дж. Николса на службовика при виселці виробів у Малібл Айрон Компані. Тепер, коли Николс має вже 97 літ, він пригадав собі, що в сімнадцятому році життя він хотів дістати працю лише на якийсь час, щоб заробити на науку в школі. Та як він пішов до школи і не покидав роботи, він став по якімсь часі секретарем, опісля помічником касієра, а тепер є директором цього підприємства. Запитаний, чому він приписує свою довговічність, Николс віповів: „Тому, що я вродився в давніх часах".

ТАРЗАН, ч. 1438. У небезпеці.

Коли Тарзанові вороги всіли на гумову лодку, щоб заплисти до субмарини, Тарзан занурився у воду.

Він надіявся, що націсти доплинуть до субмарини і не побачуть його перед тим.

Одначе, коли він виринув над воду, щоб віддихнути, посіпака Ган догмянув його.

В цій хвилині кулі прошибнули воду попри голову малпо-чоловіка.

